

В. І. Роїк,
заступник директора з навчально-виховної роботи
комунальної установи «Волинська обласна Мала академія наук»

Освітня система Малої академії наук як простір для самореалізації інтелектуально обдарованих старшокласників

Розкрито зміст поняття «самореалізація», висвітлено досвід діяльності Волинської обласної Малої академії наук щодо створення широкого простору можливостей для саморозвитку та самореалізації учнів старших класів.

Ключові слова: самореалізація, особистість, інтелектуально обдаровані старшокласники, учнівська молодь, освітня система МАН, Волинська обласна Мала академія наук.

Roik V. I. The Educational System of the Minor Academy of Sciences as a Space for Self-Realization of Intellectually Gifted High School Students.

The article reveals the concept „self-realization”, the experience of the Volyn regional Minor Academy of Sciences to create a wide space of opportunities for self-development and self-realization of intellectually gifted high school students is reflected.

Key words: self-realization, identity, intellectually gifted high school students, the youth the educational system of MACS, the Volyn regional Minor Academy of Sciences.

Постановка проблеми. У Законі «Про позашкільну освіту» зазначено, що «позашкільний навчальний заклад – складова системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації» [1, 78].

З огляду на сучасні тенденції освіти проблема самореалізації учнівської молоді є надзвичайно важливою та актуальною. Це зумовлено, насамперед, потребами суспільства у креативних, компетентних та самостійних громадянах, які здатні до самовивчення, самоудосконалення і подальшої самореалізації.

Психолог А. Маслоу зазначав, що самореалізація є найвищою потребою людини. Дослідники стверджують, що «ідеї, які становлять основу концепції сучасних освітніх систем і нових педагогічних технологій, орієнтованих на самореалізацію особистості, сягають далекого минулого. Так, Конфуцій у своїх творах неодноразово акцентував увагу на тому, що освіта необхідна для самої людини, а кінцевою її метою є самоосвіта й самореалізація» [6]. Представники гуманістичної освіти Г. Сковорода й К. Ушинський самореалізацію особистості розглядають як частину процесу саморозвитку.

Наукові дослідження в галузі педагогіки виявили, що «поняття „самореалізація особистості” є одним з центральних понять філософії і психолого-педагогічної науки. Практично всі дослідники означеної проблеми погоджуються з тим, що з усіх категорій, які характеризують самостійність особистості, її активність, цілісність, сутнісні сили, найбільш значущою є категорія „самореалізація»» [5]. У педагогіці самореалізація визначається як одна з цілей педагогічного процесу і полягає в допомозі особистості реалізувати свої позитивні можливості, розкрити здібності й задатки. Традиційно поняття «самореалізація» визначають як реалізацію власного потенціалу. «При розкритті та реалізації внутрішнього потенціалу людина, особливо в період юності, неодноразово змінює мету, шукаючи більш реальні шляхи, способи їх досягнення, сама змінюється у пошуках свого покликання, призначення, зростає, набуває досвіду і в результаті цього саморозвивається» [3, 47].

Соціальне замовлення суспільства вимагає від закладів освіти розвитку та формування конкурентоспроможного випускника. Сьогодні дитині потрібні не лише знання, а й достатній рівень життєвої компетентності, сформованість таких особистісних

якостей, які допоможуть знайти своє місце в житті, визначитися з колом інтересів та уподобань, стати активним членом суспільства й щасливою, упевненою у власних силах людиною. А отже, система освіти має створити всі умови для того, щоб кожна дитина змогла вибрати діяльність за інтересом та самореалізуватись.

Виклад основного матеріалу. У досягненні цієї мети особливу роль відіграють заклади Малої академії наук учнівської молоді, основним напрямом діяльності яких є «дослідницько-експериментальний, що передбачає залучення вихованців (учнів, слухачів) до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва, а також виявлення, розвиток і підтримку обдарованої молоді, створення умов для її творчої реалізації та розширення наукового світогляду» [2, 7]. Реалізовані в рамках діяльності освітньої системи МАН України «освітні проекти, заходи й ініціативи створюють простір для професійного самовизначення, самореалізації та соціалізації обдарованої молоді» [4, 17].

Волинська обласна Мала академія наук також визначила одним із пріоритетних напрямів діяльності створення умов та забезпечення максимальної реалізації інтелектуально-творчого потенціалу обдарованої дитини в різних сферах (науковій, технічній, гуманітарній, художній тощо) відповідно до її інтересів та здібностей. Роботу педагогічного колективу установи спрямовано на створення сприятливих умов для здобуття позашкільної освіти здібними дітьми, задоволення їх освітньо-культурних потреб і запитів у професійному самовизначенні та творчій самореалізації.

Самореалізація інтелектуально обдарованих старшокласників у системі Волинської обласної Малої академії наук відбувається протягом усього навчання. Установа розкриває перед слухачами широкий простір можливостей для цього.

«Однією із сфер самореалізації учнів є участь у навчально-виховному процесі Малої академії наук» [4, 21]. У системі Волинської МАН запроваджено систему тривіневого навчання: початковий, основний та вищий. Навчання дає змогу слухачам поглибити знання в обраній галузі науки, отримати нові знання, неоціненний досвід спілкування з науковцями, змістовно провести час у колі однодумців, а також реалізувати творчі здібності, науково-дослідницькі нахили на основі науково-пошукової та дослідницької діяльності. Перебування в організованому інтелектуальному, соціокультурному середовищі дає змогу дітям саморозвинути, самореалізуватись.

У 2015 році на сайті Волинської обласної МАН проводилося соціологічне опитування, під час якого респонденти відповідали на запитання: «Що означає для вас навчання в Малій академії наук?» та «У яких сферах Мала академія наук допомогла вам реалізувати себе?» Результати опитування подано на рис. 1, 2.

Таким чином, значна кількість респондентів зазначила, що навчання в Малій академії наук дало змогу самореалізуватись.

Ще однією з можливостей самореалізації інтелектуально обдарованих старшокласників є їх участь у конкурсах, турнірах, конференціях, олімпіадах, форумах, круглих столах, виставках, наукових пікніках тощо. З цією метою колектив Волинської обласної Малої академії наук щорічно організовує та проводить заходи, у яких беруть участь

Що означає для вас навчання в Малій академії наук?

пізнання нових знань;	 37,08
спосіб самореалізації;	 18,41
підготовка до навчання у вищому навчальному закладі;	 21,23
впровадження власних наукових ідей у практику.	 23,27
Всього проголосувало: 391	

Рисунок 1. Визначення слухачами пріоритетів навчання в Малій академії наук, (%)

У яких сферах Мала академія наук допомогла вам реалізувати себе?

з'явилися власні творчі здобутки	 28,17
участь у конкурсах додала впевненості у своїх силах	 26,61
знайшла(ов) нових друзів	 18,35
можливість спільної праці з науковцями	 26,87
Всього проголосувало: 387	

Рисунок 2. Визначення слухачами шляхів самореалізації, (%)

понад 3000 дітей Волині. Слухачі стають учасниками 65 заходів всеукраїнського та 11 – міжнародного рівнів. Конкурсна діяльність цих школярів забезпечує умови для їх самореалізації, підвищення мотивації, пізнання та самовиховання.

Установа проводить обласні літні школи «Юний програміст», «Основи мікроелектроніки та робототехніки», науково-пошукові експедиції, завданням яких є створення середовища для самореалізації учнівської молоді у галузі наукового дослідництва.

Волинська обласна МАН залучає старшокласників до участі у літніх профільних школах Національного центру «Мала академія наук України», які «виховують високі загальнолюдські цінності, стимулюють до самовдосконалення та розвитку, самореалізації у різних сферах життя і забезпечують соціокультурну самоідентифікацію особистості юного дослідника» [3, 51].

Слухачів філій та наукових товариств Волинська обласна Мала академія наук залучає до навчально-оздоровчої зміни. Протягом трьох тижнів діти набувають навичок науково-дослідницької роботи, поєднуючи це з повноцінним відпочинком та оздоровленням.

Висновки. Потреба в самореалізації закладена природою в кожній особі. Людині життєво необхідно визначити й усвідомити своє місце у суспільстві, ефективно використовувати власні задатки та самореалізуватися в житті.

З огляду на зазначене, позашкільний заклад має створити середовище для самовираження дітей. Одне з основних завдань позашкільної освіти – орієнтація на життєвий успіх особистості через її творчість. Волинська обласна Мала академія наук одним із пріоритетних напрямів діяльності виділяє створення умов для реалізації здібностей обдарованої дитини.

Література

1. Збірник документів щодо організації дослідницько-експериментального напрямку. – Ч. I. / [упоряд.: С. Лихота, Л. Панчук, І. Шевченко ; відп. за вип. О. Лісовий]. – К. : Сітіпрінт, 2013. – 258 с.
2. Збірник документів щодо організації дослідницько-експериментального напрямку. – Ч. II. / [упоряд.: С. Лихота, Л. Панчук, І. Шевченко ; відп. за вип. О. Лісовий]. – К. : Сітіпрінт, 2013. – 230 с.
3. Збірник матеріалів семінару-практикуму керівників та методистів Всеукраїнських літніх профільних шкіл «Теорія і практика освіти обдарованих учнів у літній період» (5–8 черв. 2012 р.) / [упор. С. О. Лихота, О. В. Лісовий]. – К. : Праймдрук, 2012. – 148 с.
4. Пещеріна Т. В. Формування самоствердження в учнів Малої академії наук як умова ефективного професійного самовизначення / Т. В. Пещеріна // Інноваційні технології навчання обдарованої молоді : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., 3–4 груд. 2015 р., м. Київ. – К. : Ін-т обдарованої дитини, 2015. – С. 17–25.
5. Проблема формування особистості, здатної до творчої самореалізації // Наук. пр. / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», Миколаїв. філія. – Миколаїв, 2000. – Т. 7: Педагогіка. – С. 13–19.
6. Самореалізація особистості як педагогічна проблема: історичний контекст : [зб. наук. пр.]. – Луганськ : ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2010. – 188 с.